УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

НАРОДНА СКУПШТИНА

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ О РАДУ СРПСКЕ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

ИЗЛАЗИ СВАКИ ДАН ЗА ВРЕМЕ СКУПШТИНСКОГ РАДА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМА
КРАЉЕВСКО-СРПСКА ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА

ЦЕНА ЈЕ ЛИСТУ:
ЗА СРБИЈУ . . . . . 6 дин. МЕСЕЧНО
ОД ЈЕДНОГА БРОЈА . . . . . 0·40 дин.
ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ ПОШТАНСКОГ САВЕЗА 15 дин. МЕСЕЧНО

УРЕЂУЈУ СКУПШТИНСКИ СЕКРЕТАРИ:
Ранко Петровић, Доброслав Ружић, Љуб. П. Ћирић.

Број 52 | ЧЕТВРТАК 31 ЈАНУАРА 1891 | Година I

48 САСТАНАК

27 јануара 1891 год. у Београду

ПРЕДСЕДАВАО ПОТПРЕДСЕДНИК
Паја Вуковић

СЕКРЕТАР
Љуб. П. Ћирић

(НАСТАВАК)

(Ранко Петровић)

По истом крив. зак. суде и изричу казне и судова преки и поротни и војни, и сви други судови који у опште суде. Сви ти судови у кривичним споровима оснивају своје пресуде на истоме кривичном закону. И кад они на том кривичном закону оснивају своје пресуде, и један поротски суд, који се хоће да одреди судијама да суди, може и он изрећи пресуду, са свим сообразно кривичном закону. Он није неминовно везао све своје одредбе једино за првостепени суд, мимо друге судове. С тога гледишта дакле не упуштајући се у правне теорије, сматрам да је предлог поштованог потпредседника Катића врло добар у овој прилици, у толико бољи, што судију кад хоћемо да судимо, ми издвајамо из осталих грађана. За што упућивати судију да га баш суди онај исти закон и суд, који суди сваког другог приватног грађанина и радника? За оно што ће он урадити као приватан радник, нека га суде редовни судови, али за оно, што ради као судија, као један човек кога нарочити закон ставља на једно особено место, на место једнога свештеника, који изриче правду у име Бога и закона, за што да се он ставља у ред обичних људи и радника у друштву? С тога гледишта дакле, мислим да се ни мало неће косити решење скупштинско по овом предлогу г. Катићевом, да се судија поротски суди, а по речима г. Панте Срећковића које ја усвајам, не само за мито, већ и кад суди и по хатару, и из инзме.

Стојан Рибарац — Господо, ја ценим бригу која је садржана у предлогу поштованог г. потпредседника да се у нашој земљи што јаче што чвршће гарантује правда, а у исто време де се спрече све немиле појаве у судству, које су кадре да у народу поколебају веру, и осећање према правди и законитости. Али крај свега тога ја мислим да ми с том нашом бригом не треба да идемо преко оних међа, које је обележио Устав, да тим не би ушли у другу крајност, која ће да има за неминовну последицу оно, што баш хоћемо да избегнемо. Ја сматрам, да је питање ко је покренуло поштовани потпредседник једно принципијално питање. По Уставу сваки грађанин има право да му суде редовни судови. Устав је изречно у чл. 148 закратио ванредне и преке судове и судске комисије. И кад један грађанин има права да му се суди редовним судовима, онда то право не може да се одузме ни једном судији, не зато што је *судија*, него за то што је *грађанин*. Устав разликује двојака дела за која може одговарати један судија: дисциплинска дела и дела за која могу да му суде редовни судови. Прва су одређена чл. 35 закона о судијама, који је пре постојао, и који се хоће сад још још јаче да утврди.

Та дисциплинска дела суди касација. То је једно. Касација би та дела по овом пројекту министровом судила по здравом разуму. И допустите, господо, да сама касација суди специјално за подмитљивост судија, па било то поротски или по доказима казненог поступка. Ја мислим да би учинили једну погрешку према Уставу. Ја нећу казати да би тиме означили касацију за неки преки суд, али имам права да кажем, да би то значило да касацију означимо за неку судску комисију.

Да би вам то било јасно, да би се збиља огрешили о Устав, ако би примили предлог г. Катића, ја ћу да наведем последње речи чл. 157 Устава у коме стоји: „*Судије не могу бити бирани нити постављени ни за председника, ни за судију ма кога суда они, који су пресудом редовних судова за просте, неполитичке, злочине или преступе изгубили судску службу.* То значи, да судија одговарајући за прост злочин или преступ има да одговара само пред *редовним судовима*. То је једна незгода, то је једна преграда, која се иставила пред нас и неда нам да примимо предлог г. Катића.

Друго, ту је одредба члана 150 Устава, у коме стоји, у другом одељку: *да касациони суд не суди о делу него само о праву*. Дајући права касацији да решава поротски или по теорији доказа, као што рекох, свеједно је, али главно је велим, дајући право касацији — да суди дела оптужених судија за подмитљење, ви би повредили одредбу Устава, која каже, да касациони суд не може расправљати фактичка питања, него само правна. У осталом, господо, ја мислим, да редакција, коју је г. министар предложио, садржи гаранције према ономе, што стоји у редовном закону о судијама. Овде се каже у овоме члану: „*У свима случајевима оптужења касациони суд решава (пресуђује) по убеђењу и познавању ствари без обзира на доказе по казненом судском поступку.*“ То значи да касациони суд решава по познавању ствари и за она дела, за која има места да донесе коначну одлуку као дисциплинска власт, а тако и за она дела о којима има да реши, да се какав судија преда редовном суду на суђење. То, дакле, како је предложио Катић, не може се примити. Али ако хоћете да се не повреди закон и Устав; ако хоћете да се не наруши она главна побуда предлога г. Катића, ево шта може да буде.

Пошто касациони суд решава о тим делима по убеђењу и познавању ствари, онда донесите измену у кривичном поступку, да у случајевима суђења судија за подмитљивост не вреди теорија доказа. На тај начин помирили би уставно гледиште и осећање да се обезбеди правда. А примајући апсолутно предлог г. Катића учинили би дело, којим би се огрешили о Устав, којим би упали у погрешку, коју никако не би могла оправдати ни ослабити ни добра намера да се сачува земља од могућих злоупотреба.

Новак Милошевић — Мени је жао што се не могу сложити са предлогом г. Катића за то, што баш за она дела, за која мисли да ће наћи више гаранције у своме предлогу, ја на против налазим мање гаранције. Ја не против држим да има више гаранције, кад и судије суде редовни судови, па то дело опет долази оном суду, који га је дао под суд по формалностима законским. То је једно. Друго, не бих се сложио са предлогом г. Катића и због тога, што баш не може се рећи да је толико овладало неваљалство. На против може се са чистом савести казати, да преко свега што би се прекорно могло казати појединим судијама, — наши судови су у већини добри. Те због тога не би била оправдана таква изузетна мера. Још оно није у тако великом ступњу, да морамо прибегавати крајњим срествима; и због тога сам противан предлогу г. Катића. Не може се претпоставити, да је један касациони суд паметнији, него што су сви првостепени судови у земљи и да реч касационог суда вреди као реч Рим-Папе. Заиста то се не може претпоставити. Овде се вели, да ће касациони суд судити мимо постојећих закона и по некој савести. Ми имамо жалосног искуства и треба да се запитамо: какве су те савести код суда данас? а напослетку зашто се ограничавати само на ту савест? Кад би биле нецогрешиме и свевидеће и свезнајуће судије касације; кад би се могле претпоставити, да су оне паметније и праведније од свију других судија у земљи, ја бих то дозволио. Међу тим, као што су г. г. правници навели, ми би се огрешили и о Устав. Ја незнам, како би то изгледало, да се једном судији суди поротски, као једном злочинцу. Томе нема ослонца у Уставу земаљском, јер се тамо набраја шта се може судити поротски. Међу тим зна се да суд ни један у земљи не може бити пороте ни судије поротници. С тога, ја никад не бих могао гласати, да се прими предлог г. Катића, кад нам за суђење судија даје гарантије и Устав и постојећи закони. Још бих могао дозволити, да касација суди дисциплински, за мито, али овако, и кад судија учини једну кривицу, у место тога, да се расматра и казни по закону, да се суди по савести, ја држим да би Скупштина промашила своју цељ, Скупштина је смела с ума: да је Касација позвана и земаљским Уставом да нам бди само да ли се примењују закони како ваља и да расматра пресуде у последњој инстанцији. Према свему овоме, ја сам противан предлогу Катићевом.

Јован Милић — Баличевац — Господо, ја држим, да се овим чланом иде само на то, да се казне оне судије, које неће савесно да врше своју дужност. Господо, ми знамо из прошлости шта је се радило; ми знамо да су судије и трговале, да су биле до крајности подмитљиве и да су за новац осуђивали поштене а пуштали криве. Ја знам за један случај из скоре прошлости. Тројица су била осуђена на правди Бога, сад се доказало да је за ту ствар други крив и они су пуштени. Ми смо овде дужни да донесемо закон, да у будуће не буде таквих рђавих судија, који не раде у интересу земље. Ми смо дужни да донесемо добар закон за све судије. Ја држим, да је предлог г. Катића врло добар, јер у њему има онога, што ће да заплаши сваког суднју, да неће смети лако да се упусти да ради противно интересима земље.

Раша Нинић — Господо, ја сам устао да потпомогнем предлог г. Катића, и нека ми се дозволи да наведем један пример, какве су наше судије. 1889 године био је у Књажевцу неки судија Гавра Јовановић. По пресуди његовој поапшени су њих 21 као политички кривци. Он је тражио од њих седморице по 10 дуката па да их пусти. Ја сам поднео тужбу против њега, али су акта бачена у архиву и ја нисам добио задовољења. Тај се судија сад налази у Јагодини, а међутим требало би не само да буде истеран из службе, него и да не буде ни овчар. За то ја сматрам, да је предлог г. Катића врло добар и ја ћу гласати за њега.

Мика Поповић — Господо, предлог г. Катића сматрам за један од најважнијих предлога због тога, што ја у њему гледам једну допуну, којом се иде да се изведе оно начело судске независности у свој својој потпуности.

Ми смо независношћу судија у суђењу обезбедили ове од утицаја одозго, управо обезбедили смо судску независност од политичке и извршне власти, али ми, господо, знамо и имамо уверења, да тај штетан утицај може доћи и одоздо и да потиче од оних лица која суде. Овај предлог иде на то, да осигура изрицање правде у земљи и обезбеди је при изрицању исте од штетних утицаја, који долазе од несавесности и злоупотребе своје дужности самих судија. Овако као што је предложено у овом закону, да ће касација поротски решавати, да се један судија стави под суд, тиме апсолутно није ништа учињено, нити се је пошло један корак напред, јер ја вас питам, шта помаже то, што ће касациони суд казати, дакле поротно решити, да се неко може стављати под суд, кад онај који га суди, а то је првостепени суд, тражи доказа по кривичном поступку. С тога ја мислим, да овим ништа није поможено и да је та одредба са свим излишна.

Главна је тежња овога предлога, не да он буде стављен под суд поротски, него да буде поротски суђен, јер он може и без поротског решења бити стављен под суд, и за њега ја са свим свеједно, којим ће путем бити стављен под суд. Али главно је да он буде поротски суђен. Но да ли је то корисно о томе има да каже своју последњу реч кривица, ради које судија и долази под суд. Заиста, једна најгежа кривица; кривица која искључује сваку правду у земљи, то је она кривица која је обележена речју «мито», ту правде нема јер се она новцем купује. Сад долази питање какве је природе та кривица, и да ли је она таква, да се може доказивати по крив. поступку и ако је таква, онда је овде поротско решење излишно, а ако не може, онда је у интересу правде, да се овај предлог усвоји. Ви знате да се мито не узима пред сведоцима, него у четири ока, а ако је слеп судија или онај који даје мито, онда и у два или три ока. Нико дакле неће примати мито пред сведоцима. А кад то стоји, онда је са свим јасно да се докази о миту једног судије не могу никад наћи по одредбама кривичног поступка, па нек о томе цео свет има најјача уверења. Према томе судији се може стати на пут једино поротским суђењем; но сад долази најтежи део, а то је како ће се завести тај поротски начин суђења и да ли се тим поротским начином нећемо огрешити о сам Устав, а и да не прекорачимо његове међе као што, рече г. Рибарац. Као што рекох, за то питање нисам надлежан и прешао би границу скромности, кад би о њему као неправник говорио, али ипак признајем ту потребу и важност предлога и мислим да ово питање не треба на један пут сломити брзим решењем, већ о њему мало више и озбиљније промислити. Да се не огрешимо ни о Устав и законе, а и да обезбедимо правду у земљи, ја би био за то, да се овај предлог врати у одбор у коме ће бити изабрати стручни људи, који ће га тако проучити, како би задовољили све ове захтеве.

Живан Живановић — Господо, начело, које је изнео поштовани потпредседник у свом предлогу, здраво је и не треба да пропадне. Његова је једина мана у томе, што га је сувише сузио и дао једном суду право да суди судијама за мито. Ја држим да ово начело треба да спасемо и унесемо у закон, а у исто време да водимо рачуна и о Уставу и да га са њим помиримо, а то мислим најбоље ћемо учинити, ако усвојимо да судију суде „*редовни судови*“, само поротски. Према томе пристајем да се овај предлог врати у одбор.

Васа Манојловић — Ја мислим да не би требало да се овај предлог врати у одбор зато, што ми овде можемо врло лако да задовољимо и предлог г. Катића и оне жеље, које је изнео М. Поповић и казао да би требало да се узаконе. Прочитајте пажљиво трећи став члана 29 и кад само избришете реч „касациони,“ а додате место речи „суд,“ „су-

дови", и прочитате онда цео овај став, онда ћете видети, да ћете и ту власт проширити судовима да суде поротски. Дакле, кад се изостави реч „касациони", онда је дато право и касационом суду и првостепеним судовима да суде судијама које буде касациони суд одредио за извесна крив. дела. То је што сам имао да кажем, и мислим да кад би тако ово усвојили, онда би били са овим предлогом готови.

Стојан Рибарац — И ја мислим да није потребно да се ова ствар враћа одбору, пошто може да се у Скупштини реши, а то зависи од редакције, коју сам навео и која би ишла на то да помири оба мишљења и г. Катића и моје. Према томе дошао би четврти одељак, али пошто је са њим у вези трећи, то ћу најпре њега прочитати, (прочита га) а четврти одељак гласио би овако: „Исто тако редовни судови судије по убеђењу и познавању ствари и за дела злоупотребе судске дужности, која долазе у њихову надлежност." Молим 10 посланика да ме потпомогну (Помажу га).

Дим. Катић — Главна је намера мога предлога та, да се изнађе пут и начин, како ће се сузбити она незаконита дела судија за која је тешко наћи доказа по крив. поступку. Ограђујем се, да је овим била намера да се учини повреда Устава и мислим да ми не може бити за то прекора, а свака измена, која би ишла у корист овога предлога и имала ту намеру, да овај предлог постигне своју циљ за мене је добродошла и ја немам ништа против ње, дакле, и против измене г. Рибарца. Само мислим да би требало да се ово врати одбору, па онда сутра да дође на дневни ред. (Чује се: врло добро; врло добро).

Потпредседник — Пошто и г. известилац прима да се врати одбору то ће се и учинити, те да га он стилизује.

Известилац прочита чл. 37.

Потпредседник — Пошто нема пријављених говорника за дебату члана 37, то стављам на гласање: који је за то, да се усвоји члан 37, нека седи, који је против, нека устане? (Већина седи). Оглашујем да је примљен чл. 37 онако како гласи.

Известилац прочита члан 38.

Тодор Туцаковић — Господо, под пређашним Уставом закон је одредио, да касациони суд дисциплинарно осуђује судије. Под данашњим слободним Уставом чини ми се у неколико тражи се да минист. правде осуђује дисциплинарно судије. Господо, вама је познато да данас по Уставу сваки грађанин има право да чиновника тужи суду, кад му он повреди какво грађанско право. Судију нико не може тужити док не одобри касациони суд. Овако изузетан, овако издигнут, овакао осигуран положај судија утврдио је судији члан 28, 147 и 158 Устава, за то да је судија самосталан и независан у изрицању правде, те да се никог не боји и да се пред ником не повија кад по закону суди. Устав јавно наређује: судија се може тужити, кад одобри касациони суд. Кад Устав јасно овако наређује како министар може осуђивати судије, кад се чак тражи одобрење од касације да се може тужити судија. Устав јасно одређује да дицциплинарно судије осуђује касациони суд, како каже министар осуђивати судије кад је касациони суд дисциплинарни суд за судије. (Потпредседник—не говори тај члан о казнама). Молим вас ја ћу да изведем свој говор, немојте да ми плајвазом прописујете шта ћу да говорим.

Према оваким одредбама Устава ја не могу да схватим како је Државни Савет могао и да изрече овакву разноправност судија: да судије првостепених судова може дисциплинарно осуђивати министар, а да судије већих судова не може осуђивати министар. Примивши Савет чл. 38, он је нехотично признао неко уставно право, које прави разлику између осуђивања већих и мањих судија. Даље неотично признао је да ће министар умеснији, праведније казнити судију него касациони суд.

Ја сам тврдо убеђен, да је овакво оцењивање и овакво мишљење неправилно. Кад би се ови предлогом тражиле јаче мере, ако су ове данас недовољне, за неисправне судије, па да те судије осуђу је касациони суд, ја би онда признао, да се тежи томе да судије буду тачније, ревносније. Али кад се тражи да министар кажњава судије, онда је и за мене јасно да влада ће, да учини јаку и неопростиму погрешку кад створи могућност да министри правде на около утичу на судије и судски рад.

Ова погрешка владина биће у будућности опасна за право и слободу грађана и самосталност судија.

Према оваквом мом посматрању, према томе што ова влада — може још даље овим путем ићи у кажњивању и осуђивању судија и према томе код Устава уништити независност судија и судова, ја сам осудан противник овога предлога и предлажем Народном Представништву да судију нико не осуђује осим касационог суда. То је моје мишљење.

Пера Максимовић — Господо посланици, говорећи о овом члану, ја већ у напред знам, да ми је врло тежак положај; тежак је положај не само за то, што је Народно Представништво већ једном решило и усвојило једну меру, коју је г. министар предложио, него друго и за то, што ми изгледа да доиста има неке болести, коју треба излечити. Посланици стојећи под притиском ове последње околности изгледа ми да су вољни што пре да усвоје предложену меру, него ли да остане при старом тексту закона. И начелна и специјална дебата водила је се искључиво око садржине члана 38 овог пројекта.

Има се са задовољством приметити да су сви посланици — и из опозиције и из већине скупштинске — стајали на једном истом земљишту, сви су бранили судску независност, но сваки полазећи са свога гледишта.

Ја не могу да замислим, ја не могу да сумњичим, да је г. министар поднео овај предлог у циљи реакционарној. То не могу да пребацим ни оним посланицима који су за г. министров предлог. Склон сам дакле пре да верујем, да је код свију нас подједнака љубав, за оно велико начело, што се зове *судска независност*. Али и крај свега тога ми питамо опет да се запитамо као народни посланици, да ли *усвајајући предлог неће бити и посланици реакционарни?* То реакционарство може ићи у два правца — намерно и ненамерно. Буде ли и овај последњи случај, онда опет настаје питање, да ли то може да правда једну Народну Скупштину која усвоји један лек, који је лек супротан начелу судске независности? Кад наступе хрђаве последице по једну установу, онда је споредно питање како је она штећена, да ли намерно да ли ненамерно. Последице су једне исте кад наступи зло.

Господо, питање о судској независности није питање строго *правно*; то је питање више државног уређења, питање државне политике. Законодавство има да се брине да установу судства створи тако, да она буде у могућности, да без утицаја политичке власти расправља сва питања правна. Ја, господо, мислим да и ако има болести, треба ту болест да изнесемо јавно, али под условом да бирамо изразе и речи за то. У оцењивању ове болести дијагноза треба да им је тачна и свестрана и да не подлежи никаквој сумњи. Овде је дакле једно кардинално питање, питање о правди, питање о оним људима, који суде свима нама, те с тога и сваки од нас треба са највећом озбиљношћу да брани своје гледиште. Да би ми могли да имамо једно правилно мишљење о овоме чл. 38., мени изгледа да ће те се сви сложити с тиме, да морамо неминовно проучити тако рећи историски део његов, те да видимо како се ово питање развијало, јер само тако проучавање може нам објаснити, да ли је овај лек подесан за лечење болести и да ли ће се њиме постићи то, што се жели, или ће бити обратно штетан и кобан?

Господо, од ослобођења нашег овамо, чим је Србија била у могућности, да се брине о уређењу својих установа одма дакле, чим је престала звека оружја, почело је се мислити; како треба да судове уредимо те да буду независни. Још 1835 г. налазимо у сретењском Уставу чл. 80, који гласи: „Судија не зависи у изрицању своје пресуде ни од кога у Србији, до од законика српског; никаква, ни већа ни мања власт у Србији нема права одвратити га од тога, или заповедити му, да друкчије суди, него што му закони претписују.

Тому треба да се закуне при наименовању". Доцнији Устав то исто говори. У Уставу пак од 1869 г. налазимо већ једно јасно опредељење; налазимо дакле једно прецизно начело у чл. 109 које дословно гласи:

„Правда се изриче у име књаза. При цзрицању правде судови су независни, и не стоје ни под каквом влашћу осим закона".

А поврх свега тога, господо, нашим кривичним закоником одређена је строга казна за судију, који би се огрешио о своју дужност. Све је то узаман било. Кад је се увидело да све ове мере, да све ове одредбе било у Уставу било у појединим законима, не беху довољне да у животу створе судску независност, онда је се пошло у даље испитивање и изналажење средстава за осигурање тога начела. Штампа, јавно мнење и извесни државници у тој бризи објавише критички обрађену идеју: да се независност судска састоји у независним судијама, дакле у судијама, који неће зависити од политичко административне власти. Под струјом тога мишљења наше законодавство од 1881 год. и допоси закон о судијама, по сили кога закона судија беше издвојен од кола обичних чиновника и власт министрова преста над судијом. Цела земља поздравила је ову тековину као велику добит по правду; а Народна Скупштина за остварење тога новог закона вотирала је и потребни буџет.

Независност суцка не беше више апстрактан појам. Она беше дело. Правда је оличена у судијском реду. Она се у његовом роду и реализује. Конзеквенца јасна: *Независност судова и независност судија, то је појам неодвојен и неразделив.*

То, господо, што је законом од 1881 год. утврђено, после је унесено и у нови наш Устав. Све су три партије признале, да је начело судске независности важно и потребно по друштвени наш развитак. Без обзира како је то питање уређено у другим јевропским уставима, све су партије уложиле свој труд у то, те да новим уставом буде обезбеђено горње начело. Отуда и видимо многобројне одредбе унесене у Устав не само у циљи: да то питање буде скинуто с дневнога реда, већ нарочито и за то да спрече законодавству пространо тумачење и разумевање.

После свега овога настаје питање: откуд после тако кратке владавине новог Устава, после новог извршеног избора судија да настаје брзо разочарање и да нам се предлаже ова ванредна мера? Ја радо пред Народним Представништвом признајем, да је независност судска уређена. Законом од 1881 године показао се у приватном праву осетан напредак у суђењу. Стоји и то, да су у питањима политичких кривица скретане терезије правде с правога пута, а нарочито при штампарским преступима. Али несумњив је факт, да је се код притиска ондашње полиције једино још могла наћи заштита код судова. Многи су стављани у притвор за измишљене кривице и тамновали, те судови су још једина светла тачка били за њих, на које су своју наду полагали. Ја се још сад пријатно сећам оних лаконских телеграма, — које сам читао у опозиционим новинама, — и који исписиваху оне значајне речи: Хвала Суду. С тога без икаквог устезања можемо да признамо, да је судска независност, проживев то кратко време, показала један корак напред. Природно је, да се сад одма намсће једно питање, зашто да од тога начела не видимо све оне добре последице, кад је исто и Уставом и законом обезбеђено? Ја мислим, да је на ово питање одговор и лак и јасан. Један је узрок до ондашњег режима — од 1881 год. — што је при извршењу тога закона, а нарочито при изборима, судија унео свој партијски утицај. Кад се виши државни резон замени обичним партијским пожудама, онда свагда једно, и најбоље, начело самим тим почне губити своју вредност. Други узрок биће од толике исте вредности, а то је основна замерка ондашњој Народној Скупштини што није изнашла начин да се „независним судијама" побољша и њихово материјално стање. Ово нам доказује да је ван самих судија било узрока, који су нагризали судску независност. Ми треба да изналазимо те узроке, да их отклањамо, па када све то извршимо, онда с правом можемо казати: овде је истина.

После овога дошла је данашња владавина којој је све ово требало да послужи за искуство. Ако она није обратила сву своју пажњу и на стечено искуство, које јој је заостало од ранијих владавина и ако није хтела, или ако није могла, да државни интерес уздигне над личним партигским, онда ће она више одговарати за ово питање, него ли раније владавине. Али пошто је њен рад по овоме још нов, пошто све последице још нису избиле на површину, то и дефинитивна критика има да застане све донде, докле не буде у могућности да даде своју пресудну реч. Са ових разлога и сматрао сам за нужно да Народно Представништво умолим, да скрене своју пажњу на историјски развитак овога питања, пре него што буде решило о спорноме члану.

А сад нам остаје, да видимо какве је разлоге г. министар изнео у одбрану предложене мере. Он вели ово: *„још у првим данима, када је прокламована судска независност, приметило се погрешно разумевање судске независности; држало се на име: да је независан судија у исто време и неодговоран"*, даље вели: *и да је нестало оне нужне марљивости и озбиљности у раду и место примерног реда у вршењу судских послова да је настала ничим неоправдана лабавост.*

Министар, дакле, вели, да су то главни мотиви, који се га руководили да поднесе Скупштини овај пројект, а мени остаје сад, да га запитам, и то ће ми г. министар дужан бити да одговори: Да ли је он вршио закон о судијама, који му налаже, да тужи касационом суду судије за немарно вршењу дужности?

Господо! И ако независност судија постоји, не стоји да су судије неодговорне. Не стоји то, да судије могу бити неморални, недостојни људи и да за њих нема казне. Нестоји то, да судије могу бити нерадници, лабави у својој дужности па да за све то не одговарају. У закону данашњем, чл. 34. каже: да судије дисциплинарно одговарају за сва дела као и обични чиновници по §. 43 закона о чиновницима грађанскиг реда. У томе члану има 10 тачака, које обележавају одговорност чиновника и ја молим Народну Скупштину, да изволи сарушити бар извесне одредбе из тога члана.

У томе §-фу налазимо ово:

§. 43. Службена иступљења и недостојни поступци, због којих ће се чиновник дисциплинарно казнити, у главном су ова:

1., Неморално и недостојно владање у приватном животу, као што је опијање, пијанчење, скитање, картање и овима подобно на местима, по друштвима и на начин достојанство чиновника унижавајући;

2., Лакомислено задуживање;

5., Немарност и неуредност у долажењу на дужност и у вршењу ове;

6., Непослушност спрам старијих или наредаба претпостављених власти;

Дакле, господо, судија остаје и даље да одговара за сва она дела, за која он одговара као чиновник, и то је одговоран касационом суду, а кад учини какво дело као грађанин, онда одговара редовном суду. Не стоји то, да је независност судијска поставила судије у такав положај, да су они неприкосновени и да они не одговарају за своја рђава дела. Дакле, видите, да судије одговарају, но они за све то одговарају касационом суду, а не политичкој власти.

Кад министар данас излази пред Народно Представништво и оптужује једну установу и извесне судије и т. д. онда треба Народном Представништву да изнесе податке, н. пр. које су те судије, које су се огрешиле о судску независност, и да нам каже да ли их је оптужио касационом суду и какве су отуда биле последице? — Ми треба да знамо ово двоје:

Прво, да ли је г. министар вршио своју дужност као што треба по горњем закону; и друго, да ли је касациони суд, коме је Устав и Народно Представништво поверило бригу, да чува независност судску, вршио своју дужност.

Овако, како данас ствар стоји, ми немамо никаквих података преда се. И док ми се противно не објасни, мени из-

www.rastko.rs
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

гледам и могу да верујем да има рђавих судија, који, зоборавили на своју дужност и који су се огрешили о начело судске независности, али сматрам да их има само за то, што није било министра, који је хтео да тужи те судије. Није било министра да врши своју дужност, која му је Уставом и законом наложена и што није хтео као министар да буде чувар правде, него је своју дужност пренебрегао. И кад је то, онда ћемо се запитати: ко је крив? Одговоран је г. министар што није вршио своју дужност, што није употребио сва законска средства те да тај кривац — судија, буде кажњен. То сам сматрао да кажем г. г. посланици с тога, што ми изгледа, да је овде једна пометња, једна забуна. Било је говора: да морамо да се бринемо да се и судије казне и замишљало се да о томе до сад није било закона, а на против, ми видимо да постоји један одвећ строг закон, који само није вршен.

Г. министар даље је казао: да његов пројекат није противан Уставу. И сам ћу да признам, господо, то, да се у овом питању могу да двојим од мојих поштованих другова, јер и сам налазим да није флагрантна повреда Устава. Ја налазим да и ако овде нема флагрантне повреде Устава, опет је повреда у томе, што се *не следује духу Устава*. С тога нека ми је дозвољено да објасним Народном Представништву то своје гледиште.

Г. министар вели: *прелистајте цео Устав и нећете наћи нигде дисциплинарне казне.* То нема вели ни у једном Уставу. Он је прочитао само половину II тачке чл. 158 Устава а ја ћу прочитати све. Она гласи:

„Судија не може бити лишен својега звања, нити ни под којим изговором уклоњен са дужности против своје воље, без пресуде редовних судова или дисциплинарне пресуде Касационога Суда“.

Господо, дакле у самом овом чл. 158 постављено је једно начело, да је касациони суд дисциплинарна власт над судијама, јер томе је суду дато највеће право, да може судију путем дисциплинарне казне лишити звања. Није нужно, дакле, да прелиставамо европске Уставе, но да прелистамо само наш Устав, па ћемо видети да је касациони суд највиша дисциплинарна власт за судију и у томе ја видим једно начело, коме начелу треба следовати.

У овом последњем ставу, господо, ви видите да је Устав поставио једно начело, јер је Касационом Суду оставио да буде дисциплинарна власт над судијама, и онда је потребно да томе постављеном начелу следујемо. Када касациони суд суди за веће кривице, онда он треба да суди судији и за мање кривице, јер је то дух Устава. У томе и сматрам да и ако није флагрантна повреда Устава, сматрам да је повреда Устава у томе, што се не слаже с духом његовим и начелима његовим. Сем тога, господо, мени изгледа да би се створио дуализам, ако би се овај пројект био усвојио, јер би тада биле две дисциплинарне власти за судије, једна касациони суд а друга министар правде, а међутим за заостале чиновнике била би само једна дисциплинарна власт. Мени изгледа, да се то не може одобрити у једном уређеном законодавству. Дошло би се и до рђавих последица ако би се ово усвојило. Политична власт може имати своје оцењивање с једне стране, а касациони суд с друге стране. Како су то незгодни случајеви, кад ми видимо, да касациони суд једног судију кандидује за члана апелације, председника суда и т. д., а кад овамо у животу видимо, да министар правде тога истог судију казни. То би било непојмљиво видети те две власти у борби, јер та борба рушила би не само правилно оцењавања једне ствари, него слабила би ауторитет и једне и друге власти.

Кад је реч о Уставу и кад је постављено једно начело, да касациони суд буде дисциплинарна власт, потреба је да томе и следујемо. Кад стоји то, да касациони суд може осудити дисциплинарно судију и лишењем звања и губитком плате на 3 месеца, онда да се запитамо да ли је то политично да се ауторитет министров своди на тако малу инстанцију, која се предлаже? Може ли то да буде, да политичка министрова власт буде сведена на тако мали степен? Ја не би то ризиковао. Ја волим да министра видим да врши тачно своју улогу државног тужитеља, јер бар у томе гледам једно начело, него ли да његов ауторитет сводим на степен најмање власти.

Са изјављених разлога ја, господо, и сматрам да, ако би усвојили овај члан, да би ми пошли путем реакције, т. ј. удалили би се од духа Устава. Народно Представништво, — а ја нарочито апелујем на данашњу већину, — дужно је да размисли да ли хоће да послужи као пример да се пође назад у духу реакције? Већина скупштинска дужна је да се чува, да не ствара никакав преседанс, никакав пример реакционорним струјама. Већина скупштинска дужна је обазриво да пази, да њен рад не послужи за основу, те да се каже, тако су радили радикали, тако је радила Народна Скупштина од те и те године. Да пођемо даље. Г. министар је казао и ово: *правна питања нису питања математичке природе.* Ја сам у почетку говора рекао, да ово не сматрам као питање искључиво правне природе. Без устезања ја усвајам оно што је министар казао: *да свака држава прави законе према својој потреби и друштвеним приликама.* То је доиста тако. Улазећи у претрес хоћу да говорим о ономе, што је г. министар, да би доказао нужност овога члана, навео, како је *у Енглеској и Француској.* Говорећи, господо, о тим земљама ми не смемо позивати се само на текстове овога или онога закона. Ми смо дужни да се обазремо на целокупно развиће једног народа и то баш по оном начелу, које је г. министар изнео, да се закони праве према друштвеним приликама. И отуда видимо да оно што је у Енглеској можда излишно да се законом уради, прилике наше на против захтевати могу да баш то законом ујамчимо. Јест, господо, г. министар није нам објаснио како је у тим земљама политичко васпитање, дуги парламентарни живот и у опште све остале друштвене прилике далеко су одмакле од наших прилика. Оно, што се ми трудимо да Уставом и законима обезбедимо, то је код тих народа у животу било још онда, када смо ми робовали под Турцима. Вама је позната енглеска *магна карта.* Енглези су питања: *личне слободе, неприкосновености дома, уређење њиховог парламента* и остала питања уређивали пре толико векова. Друштвено васпитање, ауторитет власти, владавина закона код Енглеза толико је познато, да је то већ прешло у пословицу! Тамо, када се учини повреда ма каковом закону или ти основном принципу, на коме почива чувена уставност Енглеске, онда све партије политичке устају као целина да то очувају.

У Енглеској се каже — то је већ светиња *кућа сваког грађанина то је његов град.* На питање зашто? Одговара вам се зато. *Она може бити кровињара, може кроз њу киша падати и ветар дувати, она је за Енглеза град за то, што у њу не може краљ да уђе.* Ето господо та начела, те слободе, за које ми данас радимо, да их фактички у живот унесемо, органски на основу нашег Устава остваримо и у животу обезбедимо од сваких могућих трзавица, та начела владала су у Енглеској пре 200, 300 година. Један краљ Енглески Карло I, који се усудио да поруши та основна начела платио је главом заједно са својим министрима још у 17 веку. Дакле, господо, видимо да оно што би се требало штитити нарочитим законом, у Енглеској а о таме чува јавно мнење велико васпитање него и то чувају најзад све партије политичке.

Довољно ће бити један пример из 1853 године да то још више објасни. Изнешен је био пред енглески парламенат пројект да се због грдних злоупотреба дозволи чиновницима да могу улазити у манастир и онда је Лорд Џон Русел узвикнуо ове значајне речи: *Ако усвојите овај предлог шта ће онда бити од наше знамените сигурности неповредности домова? На место ње дошла би опет самовоља.*

Остављајући Енглеску да видимо како је у Француској? У Француској свима је вама познато господо какво је стање. Да узмемо само овај пример о француском парламенту за време царства, и данас за време републике. За време царства седели су у парламенту републиканци, а данас за време републике седе орлеанци и бонопартовци. Ово ће вам бити најбољи доказ колико се јако цени слобода мишљења. Све донде докле једно мишљење остаје само у оквиру критичке испо-

вести, оно је осигурано и обезбеђено. Државна власт меша се само онда у спор, кад једно мишљење хоће своју идеју да оствари фактичком силом. Пре неки дан даваг је парастос Бланкију у Парлашеском гробљу. И ми видимо да се ту скупила грдна светина која је викала: „живела комуна!“ Полиција је то мирно посматрала и била је спремна да употреби своје право, ако би се појавила груба сила, па кад ове није било, онда је се цела демонстрација мирно свршила. Говорећи вам ово ја сам изнео пример каква је политичка власт код њи, па да то сравнимо и упоредимо како је код нас, па тек онда да се размислимо да ли тој власти треба да дамо право кажњавања судија, те да на тај начин доведемо у питање наше слободе. Али то није довољно. Да би се знало потпуније каква је наша политичка власт ја сматрам да нужно за сад само неколико примера изнесем.

Г. Рибарац врло је умесно приметио да смо ми видели 1862 год. да је један суд нападнут на најсуровији начин, који је радио по свом мишљењу. Он је морао за то да плати тиме што, су све судије разрешене по једном вандредном закону. И господо, оно велико вачело: *„закон је највиша воља“* ми видимо да после прокламовања његовог није требало да прође више од 2 године, па да то начело падне. Даље, господо, шта ради доцнија политичка власт? Да би осујетила сваки напредак опозиције т. ј. да би сузбила једну или другу политичку веру, ми видимо да она ствара полициски надзор за политичке преступнике. То је из времена од 1868 године. Шта видимо даље? Видимо да једна влада у 83 године, кад је претрпила пораз на бирапишту, она даје оставку и каже: *да народ неће промену Уставу.* У место као што је у Енглеској или Француској да просто сиђе са управе, она на не дозвољен начин оптужује свој народ. Па и то није доста. Ми видимо да та политичка власт својим расписом расељава читаве срезове без икакове пресуде! Па шта видимо још даље? Видимо под владом новога Устава да је једна странка, а ви сви знате која је то странка, хтела да употреби једно право које јој Устав гарантује и са вером у слободе новог Устава држала је свој збор. Па шта видимо? Видимо да је тај збор растеран на један најсуровији начин. Онај управник, који је требао оног тренутка да плати својим звањем што је дозволио да се изгра један члан Устава, што није био кадар да спречи један такав вандализам, тај управник седи још дуго и дуго у своме положају и труди се да напише опширну тужбу против оних, који су *били нападнути*, а не против *нападача*. При решењу овога питања суд је био узвишен, суд је заштитио начело *слободе зборе и договора*. Ето какове су код нас политичке власти, како је код нас стање. С тога и ми, господо, морамо да будемо обазриви о решавању једног оваког важног питања, као што је ово кад решавамо: *хоћемо ли да судију потчинимо политичкој власти.* Господо, сви ови примери које сам навео, доказују, да наша политичка власт није равна оној, која је у *Енглеској и Француској*. Разлика је у томе грдна и ови примери то доказују. Ви, господо, морате признати да се ауторитет власти код нас јављао до сад у два облика: *или је јак да нам леђа пуцају, или је толико слаб да се по прашини ваља.* Све партије и све воће партија треба што пре да уложе свој ауторитет, те да владу закона уздигну над свима нама. Ауторитет власти треба што пре да се истргне да он служи закону, а не овој или оној партији. С тога, господо, ја сам и сматрао за нужно, да на ове примере обратим вашу пажњу, да вас замолим да не одемо назад и да без икакове нужде судску независност не стављамо под мач политичке власти, под власт министра, него да остане та власт и даље касационом суду, те да он та питања расправља, а да ми тражимо од министра правде да свагда тачно врши закон о судијама. Народ је наш вазда волео и љубио слободу. Он је се за њу борио и трошио, али политичка власт изигравала је његова права и његове слободе, те зато и треба да чувамо судску независност, јер она ће чувати и слободе наше и служиће за јаку основицу нашем новом парламентарном развитку. Ја сам казао што сам имао, а ваше је да све ово цените. Још имам једну замерку на примедбе Државног Савета. Он вели: за правду је доста, кад се изузму од казне апелационе и касационе судије. Мени изгледа да су ту други разлози, што је Државни Савет те судове изузео. Није могао тако брзо да нападне на своје рођено дело. Сви ми који смо правници и који имамо посла са судовима знамо, да је то мишљење „Државног Савета“ погрешно. Ја, господо, познајем ову ствар изближе, и надам се да ће и г. министар правде признати то, јер је и он био у судовима као државни тужилац и као судија, те по томе има и практичног искуства.

И ако, господо, стоји, да су код Апелације и Касације кључеви правде, али не стоји то, да су нижи судови мала ствар, и да ће се лако исправити ако они погреше. Господо ви знате, да је код првостепених судова цело ислеђење. Код првостепеног суда суди се и за грађанске спорове и за кривице, тако рећи: све је пред првостепеним судом; ту вам је и оптуженик и приватни тужилац и сведок. Првостепени суд управ рећи спрема организам; он руководи и ислеђење, од њега зависи шта ће бити записано у актима. И сад, господо, ако те судије првостепених судова не ослободите од притиска, онда ту је опасност, да под притиском могу радити често пута тако неправилно да и већи судови не могу изнаћи право стање пошто они раде само по ономе што им првостепени судови поднесу. Дакле, господо, кључ је правде и код првостепених судова.

Завршући свој говор имам да кажем још и ово. Има болесног стања; има судија, који су изневерили своју судску дужност и признајем да то треба лечити. Али, господо, ја сам за то, да Народно Представништво не узима овакав пут, један пут, којим неће ништа допринети самој ствари. Мени изгледа колико има до судија кривице, што су се огрешили о своју дужност, у толико да има и до Народног Представништва, да има у опште и до нас свију, који се бавимо политиком. Да би судску независност осигурали ја мислим да нам је нужно, да размислимо о овоме што ћу казати, јер то су услови за живот тако једног важног начела. Прва би мера, господо била да се обрати већа пажња, већа брига на постављање судија, да се изабере фатална реч „наш“ но само да се има у виду *спрема и карактер* људи. Народна Скупштина не поставља те судије, али она има права да се нада од оних установа, које бирају и постављају судије, да за та места бирају људе спремн, који ће одговорити својој великој задаћи.

Друго, господо, криви смо и ми као политички људи, а ево за што. Ја признајем да ми то не можемо спречити Уставом ни каквим законом, али можемо спречити нашом моралном агитацијом, да не увалимо судије у политичку борбу и да од њих затражимо да као патриоте задрже себи суд, јер тамо је за њих највећа слава. Мени изгледа, господо, да ће од великих узрока бити што рама судска независност и то: што све партије труде се да судије увуку у политичку борбу и у своје политичке логоре. Дакле, господо, ако смо патриоте, ако хоћемо збиља судску независност, можемо отворено рећи судијама: оставите политику и делите овоме народу правду. Свакојако, господо, ма колико да је човек узвишен, опет чим судија стане на политичко поље, политичка је борба толико заносна да он у најтежем тренутку кад треба сви ми од њега да очекујемо правду, може да се заборави и помути, па партијски интереси да надвладају правду.

Има још једна и трећа ствар, али ја знам, да ћу ту наћи на отпор. Трећа је ствар господо, што нисмо хтели да платимо судије. Хтели смо независност судску, хтели смо судије независне од политичке власти, али нисмо се трудили да то изведемо. Ја већ видим, да се праве примедбе, али на то ћу брзо сад одговорити. Господо, и пре нас је било једно законодавно тело. У том законодавном телу заседавали су саветници, који су се борили на бојном пољу. Тај је државни савет, скромно подмиривао своје потребе, било у манастиру Вољавчи, било у Благовештењу, али кад је дошло време, да се уреде државне установе, онда је тај Савет од пре 50 година заиста умео да награди своје судије. Али од тога доба за 50 година на овамо, потребе су поскупиле, намирнице су поскупиле толико, да данашње судије не могу да их подмирују с платом, коју су пре 50 година имали. Господо, ако Народно Представништво не може за сад ту реформу преду-

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

зети, опет ако хоће независност судску, не сме оставити судије да гладују. То ће бити једна погрешка, коју носи Народно Представништво. Ми треба да похитамо те да извршимо своју дужност, па кад све то учинимо, онда ћемо моћи с правом да будемо строги.

Ово, господо, што сам напоменуо, напоменуо сам у тој цељи да изнесем моје мишљење, па и ако признајем, да треба лечити, онда то треба лечити другим лековима а не овима које г. министар предлаже.

Господо посланици, немојмо хитати с овим питањем; немојмо поћи натраг, јер ово питање може бити фатално по земљу. С тога држим да питање ово уредимо збиља онако, као што треба; да нађемо начин и лек, али тај лек мора бити сигуран а не смртоносан по оно велико начело што се зове српска независност.

Господо, испунимо своју дужност, и кад будемо испунили своју дужност, онда збиља можемо знати тачно у колико су судије појмиле њихову дужност. Кад ми испунимо своју дужност и кад после свега тога опет видимо, да су судије недостојне тога гласа; кад видимо да их народ награђује и одваји од својих уста и њима даје, да они буду подмирени у својим потребама, па кад поред свега тога видимо, да су они погазили своју дужност, да су изневерили неприкосновеност положаја; да су упропастили правду, онда, велим, кад дође тај час, сви ћемо бити за то, не да се казне месечном платом, него да се донесе једна одредба у том смислу, да се ослободимо рђавих судија. Потражићемо промену Устава, те да земља буде ослобођена од недостојних судија. О томе је реч, и с тога ја мислим да треба овај чл. 38, да се избрише и остане по стером, као што је, но с тим условом да г. министар врши закон. У овоме пројекту имамо већ две добити. По предлогу Ж. Живановића, усвојено је да судије положе државни испит. То је неоцењена добит. По чл. 29 остављено је касац. суду да сва питања односно дисциплинарних казни цени по своме нахођењу, што се има узети такође као значајна мера, коју је г. министар предложио. Задовољимо се овим. Испунимо сем тога и ми наше дужности, и ја се уздам да ће и наше судије као синови ове земље појмити глас народа, који од њих тражи правду и опоменуће их да своје дужности врше. (Одобравање).

Милан Ђурић — После овако дугог и језгровитог говора мога поштованог друга г. Пере Максимовића, мени је остало да врло мало кажем али како сматрам овај пројект, који је г. министар изволео поднети Народној Скупштини, а који иде на то да се скучи и сузбије злоупотреба појединих судија, а и да се независност судска скучи, сматрам за дужност посланичку да кажем неколико речи. Ми сви знамо, да у нашој земљи постоје три политичке партије, а постоји једна партија, која је најслободоумнија између осталих и која је се дуго борила за независност судску. Независност судска код нас ујемчена је не само радикалном партијом и њеном Скупштином, него је ујемчена Скупштином, која је састављена из првака све три партије у земљи — ујемчена је дакле Уставом, и ја држим и верујем, да су и намере г. министра добре биле, којима је хтео да сузбије злоупотребе појединих судија, за које се вели, да су заборавили на свој положај, да их треба казнити и да због тога треба скучити независност судску и дати власт министру да он такве судије може казнити. Ја мислим, господо, ако се обазремо на прошлост, да многи између нас можемо да благодаримо Богу за наш живот и главе наше, што се партизанство није било увукло у судове, а тиме се доказује: да у судовима није било тако велике покварености, што свакако може служити на част нама и нашем народу. Ја нећу сад да кажем, да нема појединих људи, који не греше, да су дакле безгрешни, али ја мислим, да ми треба да нађемо пута и начина, да се ти грешници и казне за своје кривице, али не и да се скучи оно велико начело независности судске, које ми треба најбрижљивије да бранимо. То је по моме мишљењу и била намера предлога г. Катићевог.

Господо, дуго би било да се ми овде коримо и износимо наше мане, које имамо у нашем политичком животу и борбама, али сви ћете признати, да је један од битних услова за останак и живот грађана у држави ова независност судска, и кад је независност судија једна богата награда за правилно вршење закона, онда мислим, да смо ми сви позвати, да тај велики принцип, који су прихватили сви образовани народи и који га најбоље чувају, да га и ми прихватимо и чувамо, — а ми оћемо сад да га сузбијемо, а не да га и ми као и они гајимо.

То је, господо, као и са сваком биљком у природи, треба да је утврдимо да се не повија ни на лево ни на десно, и ако је добро гајимо, она ће расти, цветати и донети добар плод, не само за око, него и за човека. Тако је исто, господо, и са овом судском независношћу, и ја сад стављам питање Народној Скупштини, кад би једна Народна Скупштина, која је састављена из већине посланика, који припадају радикалној и либералној странци, а којима припада тај назив да бране слободе, онда шта ми радимо? — Ми сви онда чинимо оно, што смо замерали напредњачкој партији, која је у овој земљи изазвала реакцију, али је ипак чувала независност судску. Како би се, дакле, то господо слагало, кад би ми баш сад пошли у назад; јер док нисмо на влади ми исповедамо таква начела, а кад дођемо ми их не уводимо у живот. Ја сам тврдо уверен да Народна Скупштина неће поћи тим путем у интересу правде и земље, тим пре што су данашњу Скупштину довела она велика начела, велики принципи, која је говорила: да оће слободу штампе, збора и договора, независност судску, јединство у народу и т. д. То нам свима треба као уређеној држави и без тога не можемо напредовати, па с тога ја мислим да овај пројект, где се даје министру право да казни злоупотребе појединих судија, није баш најбољи, и ако му је намера добра била. Јер ми можемо то и на други начин учинити и другим путем сузбити те њихове незаконитости, а најбоље ћемо учинити ако овај члан избришемо, и да на тај начин очувамо ову независност судску, ту велику тековину по наш уставни живот и по нашу немљу.

Живан Живановић — Господо, нисам сумњао од саме појаве предлога, да се он како је пре гласно и како сад гласи, коси са начелом о судској независности. Но сад опет настаје питање: шта је судска независност? — Судска је независност поверење грађана и државе према судији да ће он поштено судити и значи осигурање судије од стране променљивих политичких власти. Ако смо ради да уклонимо од судија свако извињење те да се могу извињавати да су овако и онако радили за то што су били под притиском, онда од њих морамо уклонити сваки притисак. То је велико начело, које ће јако утицати на правосуђе у Србији. Прича се у историји света, да је Александар Велики имао лекара Грка, па једног дана добио од некога писмо, да ће, тај лекар отровати. Једном руком Александер је пио лек који му је лекар справио, а у исто време другом руком пружио лекару писмо да и он прочита. Када је лекар доцније видео шта у писму стоји, он га упитао: како је смео да попије лек, на што му је Александер одговорио: *Ја верујем да ти си поштен човек*; а један велики француски писац Жан Жак Русо поводом те приче узвикује: *Александер је био велики за то, што је веровао у врлине.*

Тако исто господо, стоји и са овим судијама. Ми треба да верујемо у њихову врлину и њихов савестан рад, и ако у то верујемо, онда не смемо ништа да усвојимо што се коси са веровањем у њихову врлину. Кад ово сигурамо судији, онда *тим стичемо право*, да ономе судији, који врши своју дужност несавесно, кажемо: „ти ниси човек“, и ми ћемо га казнити казном, коју он доиста за такав несавестан свој рад, заслужује; ми ћемо га сатрти, јер ћемо га истерати. Пре се оличавала га независност у томе, што је министар могао да премешта судију. У чиновничком подожају премештај је невоља, која чиновника задужује и упропашћује, па да би се подмирила судска независност мислило се да ће се то учинити, ако се они не буду премештали. Но ја држим, да је то кажњавање судија које се овим предлаже, једна форма глобе, не мање штетна као и премештање. Замислимо, да је остао први пред-

дог, по коме је министар могаода казни судију са тромесечном платом а сад се смало само на један месец; али узмимо, нека се то понови два три пута, он ће онда служити забадава и тако рећи накићен и гладан о стотинама хиљада динара, о части и нашим главама изрицаће правду. Дакле, казна ова само је једна глоба, па ма у коме облику била. То се не слаже са „независношћу.“ После овога морамо се вратити и на лична питања.

Ја делим искрено и отворено мишљење, да сваки министар правде неће спадати у онај ред људи, који ће за инат да казни људе, али сви ви па и данашњи г. министар знате, и вероваћете да и најбољи министар неће остати вечито на томе месту и онда министру, који буде за њим дошао а буде вољан да казни људе, може то свагда под разним видом учинити кад год хоће те тако поред штете од протеривања и кажњавања остаје велики мах злоупотреби појединих покосних министара, на спрам судског сталежа. У предлогу стоји реч: „за недостојно понашање.“ Ја сам случајно приметио да је се ту прећутно мислило и „примање мита.“ То би било натегнуто навијање речи на друго нешто, али вероватно да би се тиме могао закачити и онај који прима мито. Даље, овим се тражи одушка, да се судија казни, а да се независност са свим не укине. Ми смо срећни да смо ово постигли предлогом г. Катићевим и изменом г. Рибарца, у којима је цела Скупштина нашла довољно казне за несавесног судију тим, што је усвојено начело: да им се поротски суди.

Ја држим дакле да кад закони доценају таквога судију, ако је он доиста рђав човек, да он не може никако изићи „на лијо“ из те процедуре. Даље ни судије нису људи ван закона и без ограничења. Ми смо мало пре чули кад нам је г. П. Максимовић прочитао некаквих 10 тачака, за које *касација* казни неуредног судију дисциплинарно, и ту су обухваћени сви моменти, кад може судија, као човек, у животу приватном погрешити, и не остати некажњен. Дакле осигурани смо и с те стране.

Из свега мога говора излази то. Предлог је незгодан јер се коси са „судском независношћу“; друго опасан је, јер ставља у изглед министарске злоупотребе, ако не сад а оно касније; треће, предлог је овај излишан за то: што већ постоје одређене казне за судије; и најзад, четврто, одушка која је праведно тражена за кажњавање подмитљивих судија — та је нађена у предлогу г. Дим. Катића потпредседника. Ја би желио, да се овај члан, овакав какав је предложен, а нарочито његова друга половина, не прими. него да се у њему последњи став изостави, и био би радостан ако би г. министар хтео, да подели с нама ту заслугу, те да још сад пристане на овај предлог, који га истина лишава права да кажњава судије, али ће се у толико више очувати част потпуне судске независности — која је у интересу свију нас.

Јоксим Павловић — Код овог члана повела је се била дуга дебата у начелу. Мени се чини да су поштовани предговорници г. г. П. Максимовић и Т. Туцаковић говорили врло идеално о судијама, говорили су о њима онако, какви би они требали да су, а нису се обзирали каквих судија може бити и каквих их можда има међу њима.

Још пре 10 година народ је увидио, да правда страда од несавесности судијске, и да би ову што јаче заштитио, захтевао је и влада је предложила кредит од 100.000 динара на пречишћање судова, што је и одобрено. И шта сад видимо? Да ли је правда заштићена од тих пробраних судија? Да ли су судови уточишта правде? Не. Ми видимо да и сад пати правда од њих самих.

То је могло и бити побуда министру и посланицима, те су при првоме читању усвојили овакве одредбе законске, какве се сад претресају. Бар с обзиром на наше садање судије, ја не би могао пристати на савршену независност судија, јер би та могла бити штодљива.

Г. Пера Максимовић, доказујући како је у другим државама, он даје савршену независност судијама тако, да по моме уверењу њих нико не може натерати да врше своје дужности. Међу тим овим се предлогом тражи, да министар може казнити судију, кад он неће да иде тачно на своју дужност и кад не врши друге дужности, које по своме позиву мора да врши. Ја сматрам, господо, кад би народ огрнуо плаштом независности и судије и адвокате, и професоре и свештенике, па и учитеље, да би тиме цепали делове појединих народних права, и кад би народ тако све осигурао — шта би њему остало? Код нас влада парламентаризам; па кад министар казни неправидно некога судију, онда је Скупштина тужи министар је одговоран Скупштини; ми њега узимамо на одговор и можемо га тужити и дати суду. Овако, ако га будемо питали: зашто је тај и тај судија немаран у својој дужности, онда министар одговара: он је независан, ја немам никакве власти над њим, и никаквом суду не одговара, и министар нема пута и начина да га тргне на одговор. Г. Максимовић је рекао: да судије нису плаћене, па за то се можда лако и наводе на то, да их народ подмићује. Наше финансиско стање није тако, да, као што је г. Васиљевић у првом читању казао, народ може судију тако подмитити, да га нико боље не може. Ми доносимо закон, и судија који се прими те дужности, он се обвезује, да по тим законима ради, на које се обвезао. Кад је он пристао на то, онда он мора тако радити. Како овај члан иде једино на то, да се казни рђав судија, то да не би народ, кад нађе да му је независан судија крив, дошао до тог уверења, да треба независне судове збрисати, ја гласам за овај члан, како је на првоме читању усвојен.

Пера Максимовић — Ја се ограђујем од речи, да сам гврдно, да је наш народ незрео за слободу. Ја сам говорио, каква је наша политичка власт и судску независност сам тражио с тога, што сам мислио, да ће се тиме гарантовати слобода. Цео је мој говор у томе смислу. Што г. Јок. Павловић има укус да зло тумачи моје речи и да његов смисао изопачава, то је његова ствар, и ја немам потребе да се више с њиме објашњавам. Ја бих молио председништво да ми дозволи да поднесем редакцију члана 38. Она би гласила овако: (чита). Молим 10 посланика да ме потпомогну (Потпомажу га).

Милија Миловановић — Господо, негда је у нас живила народна пословица, кад се хоће да изрекне каква правичност, каже се: „Бог и суд.“ Што значи нада у судску правду. А данас шта се каже? Каже се: „о брате да те Бог сачува суда.“ Са те две речи у главноме окарактерисано је наше правосудство.

Године 1881, кад је дошла на управу земаљску тако звана напредњачка влада, која је онда — чини ми се — на ту управу дошла преко леђа нас радикала, она је поднела овај закон о судијама и ја сам тај велики грешник, који сам одобрио да се на пречишћање судова одобри 100.000 дин. (Чује се: нисн сам ти, и ми смо). Кад сам један такав закон потписао, ја и остали моји другови из радикалне партије, који су били тада у Скупштини, мислио сам да ћемо са донашањем таквог закона о независности судија добити доиста право правосудство у нашој земљи. Па шта сам ја дочекао од тога правосудства, а шта су још многи јадници дочекали, који су тако јако одушевљени били, да се тај закон о независности судској донесе. Као што рекох 100000 дин. утрошено је на пречишћање судија. Оне старе судије, које нису били стручни у параграфском примењивању замењивали су људима на докторским правним дипломама. Шта смо дочекали од тих дипломираних правника стручњака? Дочекали смо, господо, не даље но после 5—6 година, да су те судије, који су на основу тога закона о независности судија постављени, да су те судије изрицале у опште такву правду тако, да су неке људе за очигледне кривице као невине пуштали. А неке опет, у слепилу партизанске мрзости осуђивали по 8. год. робије у гвожђу и 4 год. надзора полициског и к томе још и на грдне таксе трошкове и дангубе за дела која су се у Србији десила онда, кад ти осуђеници ни у Србији нису били.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

Одговорни уредник Ранко Петровић

Штампа краљ. српске државне штампарије